

ПРОБЛЕМИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ ВІДОКРЕМЛЕННЯ ВЛАСНОСТІ ВІД УПРАВЛІННЯ

У статті розглянуто питання корпоративного управління в контексті відокремлення власності від управління. Обґрунтовано доцільність залучення апарату управління в систему управління для виконання функцій по лінії суб'єкта господарювання. Особливу увагу сконцентровано на переваги залучення менеджменту для виконання функцій управління акціонерним товариством.

Ключові слова: акціонерне товариство, корпоративні відносини, загальні збори акціонерів, правління, менеджмент.

Процеси акціонування в Україні, обумовлені реформуванням відносин власності та господарювання, на сьогодні характеризуються визначеністю основних напрямів побудови вітчизняної акціонерної моделі, відносною сталістю тенденцій акціонування.

Акціонування на сьогодні є визнаною потребою часу. Однак говорити про врегульованість корпоративних відносин, їх сталий характер не доводиться. Саме цей напрям залишається невизначеним, про що свідчать численні непорозуміння та конфлікти у відносинах акціонування. На жаль, сучасний розвиток корпоративного управління характеризується цілою низкою нерегульованих моментів, подекуди спірних питань, вирішення яких потребує законодавчого підґрунтя. Досить низьким є на сьогодні і рівень корпоративної культури. Тому порушення як у процедурних питаннях, так і питаннях, що стосуються засад функціонування органів управління акціонерним товариством, є закономірними.

Одним із них є питання розмежування функцій управління та власності у акціонерних відносинах. Цей напрям корпоративних відносин нині знаходиться у центрі дискусій та полеміки і, хоча очевидно, що відділення власності від управління має ряд суттєвих переваг, ситуація, коли власник та менеджер представлені у одній особі, є досить типовою.

Досліджуючи об'єктивні основи, що спричинили подібну ситуацію, слід сказати: характер реформувань, особливо перша хвиля приватизації, пов'язана з приватизацією шляхом викупу та оренди, з викупом

працівниками підприємства обумовили усталену ситуацію.

Звертаючись до особливостей акціонерної форми організації бізнесу, слід зазначити, що відділення власності від управління є однією з переваг акціонування, що не тільки виділили вказану форму серед інших, а й визначили її місце у структурі економічних відносин. Деталізація з цього приводу зводиться до тих переваг, які надає відокремлення власності від управління. Серед них на особливу увагу заслуговують наступні:

- можливість удосконалення системи управління шляхом розмежування функцій власників об'єднаного майна та функцій управління по лінії суб'єкта господарювання;
- застосування професійних якостей, досвіду та хисту управління менеджерами, найманими на контрактних засадах, що надає можливість здійснення управлінських функцій відповідно до інтересів акціонерної компанії та потреб усталеної економічної ситуації;
- створення переваг пересічним акціонерам з точки зору можливостей вкладення коштів в акції різних акціонерних товариств без особистої участі в управлінських процесах та уникнення конфліктних ситуацій з приводу реалізації інтересів різних груп акціонерів.

Управління акціонерним товариством як сукупним власником об'єднаного майна, вартість якого поділена на визначену кількість акцій, законодавчо передбачає утворення відповідних органів управління з

чітким розмежуванням функцій та компетенцій. Тим самим унеможливаються випадки незаконних дій чи переваг одних органів управління над іншими. Очевидно, що управління акціонерним товариством як об'єднанням співвласників має здійснюватися у напрямку: загальні збори – правління – голова правління. Світова корпоративна практика виділяє загальні збори як вищий орган управління акціонерним товариством, що відіграє роль у вирішенні найважливіших питань діяльності та стратегічного планування. На правління ж покладаються функції поточного керівництва. У законодавчому порядку визначено коло питань, що належать до компетенції вказаних органів, порядок та процедуру їх обрання, тому на перший погляд видається досить досконалою взаємодія вказаних органів. Ситуація і насправді була б такою, однак на практиці, особливо в тих випадках, де є значні акціонери або ж одноосібні власники пакетів акцій, частими є випадки проведення своїх представників до правління або ж обіймання посад членів чи голови правління особисто. За таких умов організація управління в акціонерному товаристві в інтересах як самого товариства, так і решти акціонерів, працівників підприємства ставиться під сумнів.

З метою оптимізації управління в акціонерному товаристві створюється спостережна рада. Однак на практиці взаємодія між правлінням та спостережною радою дещо ускладнюється, що, перш за все, пояснюється “білими плямами” у делегуванні повноважень вказаних органів. Хоча б той факт, що правління обирається на загальних зборах або спостережною радою, в разі делегування останній таких повноважень при одночасному формуванні спостережної ради на загальних зборах або правлінням при наявності делегованих повноважень у останньої, потребує нагального роз'яснення через внутрішню нормативну документацію акціонерного товариства, що здійснюється не завжди. Цей аспект, як і ряд інших, потребує чіткої законодавчої регламентації. Діюче

законодавство, що регулює акціонерні відносини, представлене Законом України “Про господарські товариства”, не охоплює весь спектр питань корпоративного управління, тому одним із шляхів вирішення має стати прийняття Закону України “Про акціонерні товариства”.

Вже сьогодні спостережна рада як орган контролю та нагляду за діяльністю акціонерного товариства, що здійснюється з метою захисту прав акціонерів у період між проведеннями загальних зборів, починає відігравати особливу роль у системі органів управління, тому об'єктивно, що в майбутньому спостережна рада значно розширить сфери впливу, у тому числі і на правління. Однак кроком до цього має стати прийняття відповідного законодавства про акціонерні товариства, що тим самим дозволить одночасно вирішити ряд проблем, включаючи й захист прав та інтересів дрібних акціонерів, працівників підприємства та самого товариства.

Важливим напрямом корпоративних відносин є концентрація уваги на питаннях управління акціонерним товариством як суб'єктом господарювання, діяльність якого базується на об'єднаних в акціонерний статутний капітал господарських засобах власників акцій, що здійснюється шляхом залучення апарату управління, сформованого на основі врахування відповідних ділових якостей, компетенцій, досвіду управлінців, комунікабельності та можливості швидкої адаптації до нових умов діяльності. Подібна практика на сьогодні широкого поширення в Україні не має, навіть більше того, доволі часто передача функцій управління акціонерним товариством менеджменту розглядається як недолік акціонерних утворень. Вважаємо, що подібний підхід є помилковим. Закономірно, що формуючи апарат управління, акціонерне товариство спіткає проблема додаткових витрат агентського характеру. Тобто як форма взаємодії між власниками та менеджерами мають застосовуватися заохочувальні моменти роботи менеджменту шляхом високої оплати праці та інших форм стимулювання.

З одного боку, залучення менеджерів спричиняє додаткові витрати, проте переваги залучення менеджменту саме з точки зору управління в напрямку досягнення фінансової стабільності підприємства дозволяють досягти позитивних результатів, ефект від яких компенсує агентські витрати.

Саме можливість застосування хисту управління та професійної майстерності відповідно до цілей та завдань діяльності акціонерного товариства стала домінуючою у завоюванні позицій акціонерних товариств у розвинутих країнах світу. Інше питання, що інститут професійних менеджерів в Україні практично не розвинутий, що ще більше ускладнює розвиток корпоративних відносин.

З позиції пересічного акціонера залучення менеджменту до управління акціонерним товариством має ряд суттєвих переваг. Однією з них є можливість формування портфеля акцій різних підприємств, уникаючи особистої участі в діяльності органів управління, тим самим у акціонера з'являється нагода диверсифікації в питаннях придбання цінних паперів. Наявність відповідного досвіду управлінців дозволяє акціонеру шляхом передачі частини повноважень менеджменту уникати детального вивчення інформації про фінансово-господарський стан товариства. Крім того, позитивним моментом є те, що саме залучення професійних менеджерів дозволяє уникати спірних моментів у реалізації інтересів різних груп акціонерів, спираючись на досвід управлінців та інтереси акціонерного утворення.

Таким чином, очевидно, що відокремлення власності від управління в акціонерному товаристві є позитивною характеристикою корпоративного устрою, а це якісно змінює характер акціонерних відносин, створюючи засади розвитку корпоративних відносин відповідно до усталеного світового зразка, орієнтуючись на потреби акціонерного товариства та інтереси окремих акціонерів.

Список літератури

1. Закон України “Про господарські товариства” від 19 вересня 1991 р. // Закони України. – Т. 2. – К.: ІЗВРУ, 1993. – С. 189-213.
1. Майборода Т. Актуальні проблеми корпоративного управління // Цінні папери України. – 2001. – № 28. – С. 8-10.
2. Стеценко Б. Відокремлення власності від управління як фактор розвитку акціонерних товариств // Цінні папери України. – 2002. – № 12. – С.17.
3. Стеценко Б. Правління – спостережна рада: протистояння чи співпраця // Цінні папери України. – 2002. – № 24. – С. 16-17.

Summary

The problem of corporative management in the context of isolation of property from management is depicted in the article. Practicability of attraction of device of management is motivated in managerial system for performing the functions on lines of the transactor unit. Main attention is concentrated on advantages of attraction of management for performing the functions of join-stock company management.

Волик І. М. Проблеми корпоративного управління в контексті відокремлення власності від управління / І. М. Волик // Вісник Української академії банківської справи. - 2002. - № 2. - С. 82–84.